

Dialogoog over ‘Klimaatgovernance in België’

Voornaamste conclusies met concrete voorstellen voor de verbetering van de klimaatgovernance in een federaal België

27 november 2018

Context

De bestuurlijke dimensie van de klimaatuitdaging in België en de vraag hoe de klimaatgovernance in ons land verbeterd en versterkt kan worden, maakt sinds geruime tijd het voorwerp uit van diverse analyses, standpunten, uitspraken en andere tussenkomsten, zowel in de wetenschappelijke literatuur en de media als in de parlementen, de officiële adviesorganen en in het kader van verschillende bestuurlijke processen. Om dit debat te voeden, heeft dl’Université Saint-Louis – Bruxelles’ in 2018 een reeks academische seminaries georganiseerd met de steun van de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu (Dienst Klimaatverandering) en onder de supervisie van een wetenschappelijk comité samengesteld uit vertegenwoordigers van verschillende Belgische universiteiten.

In deze context hebben academische experts uit verschillende disciplines zich gebogen over de rol van de Grondwet, de bevoegdheidsverdeling in het federale België, de (burgerlijke) verantwoordelijkheid van de staat, de eisen in het nieuwe Europese governance-kader in de context van de Energie-Unie, de publieke participatie en de impact ervan op het besluitvormingsproces, en uiteindelijk de kenmerken en de toegevoegde waarde van de wettelijke initiatieven inzake klimaat in andere Europese lidstaten en de plaats die wordt toegewezen aan de parlementaire controle. De toekomstgerichte resultaten van deze reeks seminaries, die in aanwezigheid van het maatschappelijk middenveld en vertegenwoordigers van de bevoegde administraties plaatsvonden, werden gepresenteerd en besproken tijdens de Dialoog van 27 november 2018. De voornaamste conclusies en kernboodschappen van de gedachtewisseling tussen academici, beleidsmakers en stakeholders tijdens deze Dialoog worden onderaan samengevat.

De voornaamste kernboodschappen

De uitdaging bestaat erin de radicale en dringende transformatie van de samenleving te realiseren om de wereldwijde temperatuurstijging ruim beneden 2°C boven het pre-industriële niveau (en zo dicht mogelijk bij 1,5°C) te houden. Deze klimaatuitdaging wordt door Philippe Van Parijs omschreven worden als ‘*de paradox van de collectieve actie*’ omdat de kosten zich op lokaal niveau situeren, maar de voordelen zich op mondiaal niveau voordoen.

De centrale vraag is of de federale structuur in België aangepast is om een antwoord te bieden op de enorme klimaatuitdaging die een radicale transformatie van onze samenleving vergt.

In de wetenschappelijke analyse volhardt de vaststelling dat het huidige governancekader in de context van de klimaatuitdaging onaangepast is. Het huidige governancekader is onaangepast om een antwoord te bieden op de klimaaturgente, de noodzaak van een decarbonisatie van de economie, de nieuwe Europese eisen op het vlak van governance en de eisen van de burgers. Ondanks het bestaan van externe drijvende krachten die onder meer voortvloeien uit het internationale en Europese recht **ontbreekt een interne drijvende kracht in het federale België**. Zoals de voormalige Nederlandse minister voor Milieu en voorzitter van het Klimaatberaad Ed Nijpels via een videoboodschap duidelijk onderstreept, moet een adequaat kader op het vlak van klimaatgovernance worden voorzien. Hij beschrijft dit als een ingewikkeld en lastig proces, maar noodzakelijk en dringend.

Er is **nood aan een gemeenschappelijke langetermijnvisie** die rechtszekerheid moet bieden aan de verschillende beleidsdomeinen en -niveaus over de tijd heen. Door de versterkte burgerparticipatie is hiervoor een breed maatschappelijk draagvlak ontstaan voor het aannemen van deze gezamenlijke visie.

Hieraan gekoppeld is er **nood aan responsabilisering, hiërarchisering en centralisering, naast de nood aan een depolitisering en objectivering van het klimaatbeleid**. De beslissingsmacht moet op het hoogste niveau liggen, daar waar de beslissingen effectief kunnen genomen worden. In een context van voortdurende politieke blokkeringen die een rem vormen voor het voeren van een effectief klimaatbeleid, lijkt het nuttig een discussie te hebben over de pertinentie om bepaalde deelaspecten van het klimaatbeleid in de bevoegdheidsverdeling tegen het licht te houden. Gelet op de klimaaturgentie moeten echter andere haalbare en dringende oplossingen overwogen worden.

Ons land beschikt binnen de bestaande institutionele structuur over **verschillende (grond)wettelijke mogelijkheden om de samenwerking tussen verschillende beleidsniveaus en -domeinen te versterken**.

- Zo werd voorgesteld om het klimaat **uitdrukkelijk op te nemen in de Grondwet** door bijvoorbeeld een toevoeging aan artikel 7bis, aan artikel 23 of door de invoering van een afzonderlijke grondwetsbepaling. In de huidige verklaring tot herziening van de Grondwet (van 25 april 2014) is artikel 7bis voor herziening vatbaar verklaard waardoor het huidige parlement die bepaling alsnog kan wijzigen. Dit zou naast een belangrijke symbolische meerwaarde ook kunnen leiden tot een institutionele responsabilisering en een rechterlijke toetsing toelaten.
- Naar het Britse voorbeeld van klimaatwet is de invoering van een **'interfederale klimaatwet'** (via een bijzondere wet) een interessante piste om de coördinatie tussen de federale overheid en de gewesten te versterken. Ook zouden de federale overheid en de gewesten via een wijziging van de bijzondere wet rond de hervorming van de instellingen kunnen verplicht worden een samenwerkingsakkoord af te sluiten om de coördinatie te versterken. Een dergelijk verplicht samenwerkingsakkoord moet dan

aangevuld worden met een uitvoerend samenwerkingsakkoord. Naast de vastlegging van een gemeenschappelijke langetermijnvisie, tussentijdse doelstellingen, een koolstofbudget en bepalingen inzake de opvolging, de transparantie en de rol van de parlementen in de bijzondere wet, zou een onafhankelijke comité van experts ook kunnen zorgen voor een objectivering en responsabilisering van het klimaatbeleid. Zo heeft de Britse klimaatwet, ondanks de politieke situatie na de uitkomst van het referendum over de Brexit, ook rechtszekerheid en garanties geboden voor de continue opvolging van het klimaatbeleid, onder meer onder impuls van het morele leiderschap en het gezag van een onafhankelijke 'Klimaatcommissie van het Verenigd Koninkrijk'. Dit orgaan, samengesteld uit onafhankelijke experts gekozen op basis van hun competenties, is verplicht om adviezen uit te brengen die publiek worden gemaakt. Dit orgaan heeft bovendien een gezag ten aanzien van de gedecentraliseerde entiteiten in het Verenigd Koninkrijk (met name Schotland en Wales).

Ook werden verschillende mogelijkheden aangehaald om **de democratische legitimiteit te garanderen en de burgerparticipatie te versterken**. Het 'Interparlementaire Klimaatoverleg', bestaande uit een delegatie parlementsleden van de verschillende parlementaire assemblees, heeft met de quasi unanieme aanneming van haar resolutie een interessante dynamiek teweeggebracht. Burgerparticipatie kan bijvoorbeeld door gebruik te maken van innovatieve vormen van deliberatieve of burgerdemocratie versterkt worden (de omvorming van de Senaat tot een 'Senaat zonder senatoren' waarbij experts een forum krijgen om hun adviezen te geven over specifieke deelaspecten van het klimaatbeleid, zoals de mobiliteits- en energievraagstukken).

De koolstofprijs is een uiterst geschikt structureel instrument dat ervoor zorgt dat de economie zelf evolueert naar een koolstofneutrale samenleving. Om een juiste transitie toe te laten, moet dit economisch instrument evenwel aangevuld worden met compenserende maatregelen. In dezelfde context wordt het belang van **de sociale dimensie van deze transitie** onderstreept en wordt gekeken naar de manier waarop het sociaal overleg met alle betrokkenen kan verbeterd worden - bijvoorbeeld naar het Nederlandse poldermodel - om een draagvlak te creëren. Ook wordt er gepleit voor **de oprichting van een breed online burgerplatform en een ambitieus investeringsplan**.

Dit zijn de voornaamste voorstellen die tijdens de Dialoog naar voren kwamen, maar het is duidelijk dat dit een summiere beschrijving is van de mogelijke voorstellen die aangevuld en verfijnd kunnen worden. Dit is een startpunt maar de conclusies van deze academische denkoefening en van de Dialoog van 27 november kunnen het debat over deze enorme maatschappelijke uitdaging voeden. Er is een momentum ontstaan om vooruitgang te boeken voor de uitwerking van de verschillende voorgestelde oplossingen.